

להוציא את האמונה מן הכוח אל הפועל

אן השמירה של קריאת שמע

מעורכי המלחמה וכו' ע"כ. ומצואר מהגמ' שלדעת ר' יוסף הגליגי אפילו מי שעבר עבירה קלה כגון ששח צין הנחת תפילין של יד ותפילין של ראש צריך לחזור מעורכי המלחמה, שהשטן מקטרג כנגדו בשעת המלחמה וינסה להפילו. וקשה אמאי יש לו לירא מעבירה קלה זו שצידו, והלא קיי"ל דאפילו אין לו אלא קריאת שמע בלבד כדאי הוא שיושיע אותו, שזכות קריאת שמע בודאי ישמור אותו מכל היזק אפילו אם אין צידו אלא מנוה זו בלבד. ותי' בס' מעין בית השואבה (עמ' תכ"ג) שהשח צין תפילה לתפילה הרי הוא פוגם בקיום מצות תפילין, ולצישת תפילין הרי הוא תנאי במצות קריאת שמע כתיקונה. דאיחא בגמ' ברכות (יד:) כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו וכו' ע"כ. ולדעת הרמב"ם (פ"ד תפילין הכ"ו) זהו פרט במצות תפילין, שכתב וז"ל, אע"פ שמצותן ללבשן כל היום, בשעת תפלה יותר מן הכל, אמרו חכמים כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו וכו' עכ"ל. ולפי"ז יש פוסקים שסוברים שהמניח תפילין בשעת מנחה בט' באב נכון לקרות קריאת שמע עוד הפעם ביחד עם התפילין, שאע"ג שכבר ילא חובת קריאת שמע בתפילת שחרית, כדי לקיים מצות תפילין כתיקונה נכון לקרות קריאת שמע עוד הפעם ביחד עם התפילין. אבל רבנו יונה (ח. דפ"י הרי"ף) חולק שאין זה פרט במצות תפילין אלא קיום מצות קריאת שמע שיש לקרותו ביחד עם התפילין. שכתב רבינו יונה וז"ל, דכיון שהוא קורא וקשרתם לאות על ידכה והיו לטוטפות צין עיניך ואינו מניחן נמצא שמעיד עדות שקר על עצמו שמה שאומר אינו אמת ואף על פי שעשה המנוה שיאל ידי ק"ש אפ"ה עבר עבירה מצד אחר שהעיד עדות שקר על עצמו וכו' עכ"ל. וא"כ י"ל שהשח צין תפילה לתפילה פוגם לא רק במצות תפילין אלא ג"כ במצות קריאת שמע וממילא שמירתו והגנתו מתפורר.

"ואמר אלהים שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם" (דברים כ', ג'), ופרש"י עפ"י הגמ' סוטה (מב). וז"ל, שמע ישראל אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם וכו' עכ"ל. וחזינן מכאן שיש כח מיוחד לקריאת שמע להגן בעד החיילים במלחמה, וה"ה לכל מי שנמצא בסכנה, שאפילו אין בו מצות רבות אלא אמירת קריאת שמע בלבד, יכול להיות בטוח שיהיה ניצל. ומה"ט נוהגים לקרות קריאת שמע על המטה וכדאיחא בגמ' ברכות (ס:), הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע וכו' ע"כ. וביארו בתוס' ברכות (ב). ד"ה מאימתי, דקריאת שמע סמוך למטה אינה אלא בשביל שמירה מן המזיקין, וכדאיחא בירושלמי ברכות (פ"א ה"א), מה טעם אמרו אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב בשביל להבריח את המזיקין וכו' ע"כ. וכן מרומז במה שהכין התורה דוקא מ"ח ערי מקלט להציל את הרוצח בשוגג, ו' ערים בעבר הירדן ומ"ב בארץ ישראל, שבס' אוהב ישראל (פר' מסעי) ובס' שם משמואל (פר' מסעי) ביארו שהשש ערי מקלט שבעבר הירדן הם כנגד השש תיבות "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", והמ"ב ערי מקלט הנוספים שבארץ ישראל הם כנגד המ"ב תיבות שבפרשת ואהבת וגו'. הרי כמו שההורג בשוגג יכול לנוס להערי מקלט כדי להנצל מן הגואל הדם, ה"ה מי ששגג בחטאים ועונות והשחית את נפשו הטורה, יכול לנוס ולהסתיר את עצמו בתוך המ"ח תיבות של קריאת שמע, שקריאת שמע מגין על כל היושבים בצללתה כמו הדר בעיר מקלט.

ב] השח בין תפילה לתפילה

והנה לדעת רבינו יונה שהקורא קריאת שמע בלא תפילין מעיד עדות שקר בעצמו משום שבשעה שהוא מזכיר מצות תפילין בפיו הוא אינו לבוש בהם למעשה, י"ל שמה"ט נמי ראוי לו להפסיד את השמירה המיוחדת של מצות קריאת שמע,

אך א' מהחוזרים מעורכי המלחמה הוא "האיש הירא ורך הלבב וגו'" (דברים כ', ח'). ואיחא בגמ' סוטה (מד:) רבי יוסף הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו המתיירא מן העבירות שצידו וכו', דתניא שח צין תפילה לתפילה היא צידו וחוזר עליה

שאל"ג שהוא נווה צפיו שהוא מאמין בהקצ"ה וביחוד ה', הרי אין ממש בקבלתו והכרתו, כיון שזה אינו נרגש ונראה בפועל יוצא למעשה. ועד"ז יש להבין נמי את החסרון של השח צין תפילה לתפילה, שהתפילין של יד מסמלים את המעשים והפעולות של ידינו. ומה"ט אנו נוהגים לכרוך הרצועה של יד שצבה פעמים קצב הזרוע וכדאיתא בשו"ע (סי' כ"ז סע' ח') ובמג"א (ס"ק י"ז), שהני ז' כריכות הם כנגד הז' שמות של הי"ה"ר המוצאים בגמ' סוכה (נב). ואנו כריכים ז' כריכות כדי להתגבר על הז' תחבולות של הי"ה"ר שמתמקד במעשינו תמיד לטנף אותם עם חטאות ואיסורים. אמנם התפילין של ראש קאי על המחשבות שלנו, ומסמלים את מה שאנו יודעים במחשבה, בדעת, ובשכל שנכון וראוי לעשות עפ"י מצות התורה. והשח צין הנחת תפילין של יד ותפילין של ראש, מגלה שפעולותיו ומעשה ידיו מנותקים לגמרי מהשכל והדעת שבראשו. ובגלל זה גם השח צין תפילה לתפילה ראוי לו להפסיד את השמירה של מצות קריאת שמע, שאין תועלת כ"כ בתפילין של ראש או בקבלת עול מלכות שמים צפה אם זה אינו משפיע על אופן הנהגת החיים למעשה.

ג] אלו תפילין שבראש

וכשם שמצות קריאת שמע אינה מגנת בשביל האדם אלא כשמוצא את האמונה מן הכח אל הפועל, כן הוא במצות תפילין, ובענין זה הם מכוונים ומקושרים אדדי. שגם יש שמירה והגנה מיוחדת הצאה על ידי לבישת התפילין. דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כ"ח, י'). ואיתא בגמ' מגילה (טז:) אלו תפילין שבראש. והעיר בס' אגרת הטיוול, להג"ר חיים אחיו של המהר"ל, (חלק הרמז אות שי"ן ערך שם) שתיצות "ש"ם י"י נ'קרא" הוא צראשי תיבות שי"ן, כנגד הש' ימים בשנה שבהם מניחים תפילין. שהרי יש שס"ה ימים בשנה, אך אין מניחין תפילין בהנ"צ שבתות, הד' ימים של פסח, הד' ימים של סוכות, הד' ימים של שבועות, הד' ימים של ר"ה, ויום א' של יוה"כ, נמצא שיש רק ש' ימים בשנה שמניחים בהם תפילין. אבל עוד י"ל שהר"ת "ש"ם י"י נ'קרא" מרמו להאות שי"ן שנמצא בצד התפילין של ראש, שביחד עם האות דל"ת שבהרצועות של ראש, והאות יו"ד שבהרצועות של יד גומרים את השם שד"י, וכדאיתא בגמ' שבת (סב.). ובס' כלבו (סי' ז') כתב שהשם שד"י הוא צר"ת שיזמר דירת ישראל שהתפילין מדגישים שהקצ"ה מגין ושומר את בני ישראל מכל היזק, ולכן כשהאומ"ע רואים את זה הם יראים ממנו. והוסיף בס' מגלה עמוקות (פר' ואתחנן אופן קל"ה) בשם האר"י ז"ל

שהאותיות שאחר שד"י הם תכ"ה שהוא א' מהשמות של הקצ"ה שמרמו בהראשי תיבות של הפסוק "כ"ל ה'נשמה ת'הלל" (תהלים ק"ג, ו'). וע"י השם הזה הקצ"ה שומר את בני ישראל מן המזיקין והרשעים דכתיב "א"ת יד'ך החזק'ה" (שמות ג', ג'), וגם "ויצטחו צך יודעי שמך כי לא עזב'ת דורשיך הוי"ה" (תהלים ט', י"א) שהם סופי תיבות תכ"ה. ולכן משה השתמש דוקא עם השם הזאת כדי להרוג את המלרי וכדכתיב "ויאמר לרשע למה ת'כ'ה' רעך" (שמות ז', י"ג), וגם שלחה אסתר המלכה את "ה'ת'ך" (אסתר ד', ה') שהוא אותיות תכ"ה כדי לחבול בהמן ולשמור את בני". אמנם בס' פנינים משלחן הגר"א (כי תבוא) דייק שאמרו חז"ל "אלו תפילין שבראש" ולא "אלו תפילין שעל הראש", שאין שמירה צאה על ידי לבישת התפילין אלא כשהם לא רק על הראש אלא בתוך הראש, כלומר כשהתפילין מושרשים בעומק לבנו וניכרים במעשינו, ולא כשהם רק מונחים על הראש במחשבה שאינו מורגש כלל בעולם העשייה.

ד] ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

ועד"ז יש להבין את שיחת יעקב אבינו עם בניו. דאיתא בגמ' פסחים (נו.), זיקש יעקב לגלות לבניו קץ הימים, ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמה חס ושלום יש במטתי פסול וכו', אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אמרי רבנן היכינעביד, נאמר והו, לא אמרו משה רבינו, לא נאמר והו, אמרו יעקב, התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי וכו' ע"כ. והביא הרמב"ם (פ"א ק"ש ה"ד) את זה להלכה וז"ל, הקורא קריאת שמע כשהוא גומר פסוק ראשון אומר בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכו' ולמה קורין כן מסורת היא בידינו שצשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו צמלרים בשעת מיתתו ליום וזרזם על יחוד השם וכו' ושאל אותם ואמר להם בני שמא יש בכס פסלות מי שאינו עומד עמי ביחוד השם וכו' ענו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, כלומר שמע ממנו אבינו ישראל ה' אלקינו ה' אחד, פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבה ששצח בו ישראל הזקן אחר פסוק זה וכו' עכ"ל. ויש להבין בכלל אמאי אנו מוסיפים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אם כבר קבלנו עול מלכות שמים באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" גרידא. ועוד בדרך כלל הרמב"ם אינו מביא במשנה תורה אלא מה שיש בו נפק"מ למעשה, והיאך המדרש הזאת נוגע להלכה.

ונראה לפרש עפ"י הא דאיתא בהזוה"ק (פר' בראשית יח:),
 צרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יחודא דלתתא,
 יחודא עלאה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ע"כ. וי"ל שאמירת
 "שמע ישראל וגו'" נקראת יחודא עלאה, שהוא קאי על קבלת
 עול מלכות שמים ויחוד ה' במחשבה שמקורו למעלה בהראש.
 ואמירת "צרוך שם וגו'" חסוב כיחודא דלתתא שהוא קאי על
 קיום המחשבות למטה בעולם העשייה. וכיון שאמירת צרוך שם
 וגו' בעלמא קאי על הגשמת המחשבות, מה"ט קיי"ל בשו"ע
 (סי' ר"ו סע' ו') עפ"י הירושלמי ברכות (פ"ו ה"א) שהנוטל
 בידו פרי לאכול וצריך עליו, ונפל מידו ונאבד או נמאס, צריך
 לומר צרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד על שהו"א שם שמים
 לבטלה. ואומרים צרוך שם וגו' ככה"ג כדי לתקן מה שניתק את
 המחשבה מן הפועל שינא למעשה. וכן משמע ממה שהביא בס'
 ילקוט ראובני (פר' ויחי עמ' קע"ד) בשם הס' הקנה, וכ"ה בס'
 עבודת ישראל (ליקוטים ד"ה והנה זוה"ק), שהראשי תיבות
 בשכמל"ו הם הו' אותיות שמנטרפות להשם הו"ה, וכדכתיב
 "זה אל תמרודו" (במדבר י"ד, ט'), "אשרי העם שה' אלוקיו"
 (תהלים קמ"ד, ט"ו), "מי כה' אלוקינו" (תהלים קי"ג, ה'),
 "מה ינא הדבר" (בראשית כ"ד, כ'), "כי יגדור נדר לה"
 (במדבר ל', ג'), "וה' שמים עשה" (תהלים ל"ו, ה'). ונראה
 שזהו מפני שאמירת צרוך שם וגו' הוא הדבק שמנרף את
 המחשבה עם המעשה ומקשר אותנו לדרכיו של הקב"ה. ומה"ט
 לא סגי עם אמירת "שמע ישראל וגו'" בלא "צרוך שם וגו'",
 דאמירת "שמע ישראל וגו'" לא קאי אלא על קבלת עול מלכות
 שמים במחשבה, ואמירת "צרוך שם וגו'" קאי על הגשמת
 המחשבות ועשיית פעולות עפ"י ההכרה והתודעה של אמונה
 בהקב"ה ויחוד ה'.

ולפי"ז י"ל שמעיקרא חשש יעקב אבינו שאע"ג שבניו רוצים
 בלבם ובמחשבתם לקיים את מצוות התורה, ואומרים
 בפיהם שהם מאמינים בהקב"ה, אבל אולי הם אינם נוהגים כן
 בפועל. ורק כשאמרו אליו בתקיפות שכשם שאין בלבך אלא אחד
 כך אין בלבנו אלא אחד, יעקב התנחם והאמין שהם ג"כ
 מקיימים למעשה את רצונם, והולכים בהדרך של עשיית המצוות.
 והרמב"ם הביא מדרש זה במשנה תורה, שאנו למדים מזה
 שבאותה שעה שאנו אומרים "שמע ישראל וגו'" ומקבלים עול
 מלכות שמים במחשבה, עלינו לזכור שאנו צריכים ג"כ להגשים
 את המחשבות שלנו למעשה, ולנהוג תמיד עם ההכרה של קבלת
 עול מלכות שמים. וזה מרומז במה שהשיב יעקב אבינו לבניו
 "צרוך שם וגו'" שהוא קאי על קיום המחשבות והרצונות בפועל.

ויש להזיע שאע"ג שאנו שואפים שכל עסקינו ומעשינו יהיו עם
 ההכרה של שויתא ה' לנגדי תמיד, מכ"מ קשה להעיד על עצמינו
 שאין חילוק כלל בין המחשבות והרצונות שלנו והאופן שאנו
 נוהגים למעשה. ולכן במשך השנה אין אנו אומרים צרוך שם וגו'
 אלא בחשאי. ורק ביוה"כ שאנו דומים למלאכים, אז אנו מוכנים
 וראויים לומר כן בכל קול רם. דאיתא במדרש רבה (דברים ז',
 ל"ו), בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו
 אומרים להקב"ה בשכמל"ו והוריד אותה לישראל וכו' אין
 ישראל אומרים אותו צפרהסיא וכו' אבל ציוס הכפורים שהן
 נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו צפרהסיא בשכמל"ו וכו'
 ע"כ. הרי שהמלאכים אומרים צרוך שם וגו' בקול רם, שבהכרח
 אין חילוק כלל בין המחשבות שלהם והפעולות שלהם כיון שאין
 להם בחירה. אך אנלינו, רק ביוה"כ שאנו דומים למלאכים
 ויושבים בחטאת ובתפילה כל היום, אז אנו צטוחים לומר צרוך
 שם וגו' צפרהסיא ובקול רם ולא רק בחשאי.

ה] כי ציד בפיו

ורק עלידי הוצאת האמונה מן הכח אל הפועל אנו יכולים לגלות
 את הקץ של גלות אדום ולהביא את המשיח. דאיתא בגמ'
 סוטה (יג). כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעבד
 וכו' אמר להו הבו לי איגרתא, אמרו ליה, איגרתא בארעא
 דמזרים היא, ומאן ניזיל, ניזיל נפתלי, דקליל כי איילתא וכו',
 חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה, אמר להו מאי
 האי, ואמרו ליה קא מעבד האי עד דאתי נפתלי מארעא
 דמזרים, אמר להו ועד דאתי נפתלי מארעא דמזרים יהא אבי
 אבא מוטל בציון, שקל קולפא מחייה ארישיה, נטרן עיניה ונפלו
 אכרעא דיעקב וכו' ע"כ. ופי' האר"י ז"ל הו"ד בס' ליקוטי
 תורה (עובדיה) וז"ל, עשו היה ניצולי קדושה וכו' גנוזות בפיו
 בסוד "כי ציד בפיו" (בראשית כ"ה, כ"ח), ולכן כשחתך חושם
 ראשו דילג הראש למערה ונקצר עם יצחק כי הקדושה היתה
 בראשו לצד לכן נקצר שם וכו' עכ"ל. הרי שהחסרון של עשו היתה
 במה שהקדושה שלו היה ניצוד בפיו ותקוע בראשו. כלומר
 שאע"ג שהוא רצה בראשו ובמחשבתו לקיים את מצוות התורה,
 לא מלא לבו לעשות כן למעשה, ולכן רק נקצר ראשו במערת
 המכפלה. משא"כ חשים בן דן שהרג את עשו והלליה לקבור את
 יעקב אבינו, רק זכה לעשות כן מפני שהקפיד להוציא את
 המחשבות והכונות של בני יעקב מן הכח אל הפועל. שלכאורה
 צ"ב מה הביא את חושים לקנא לכבוד אבי אביו יותר מבני יעקב
 שהיו שם. ולמה לא הרגישו כולם שיעקב אביהם היה מוטל

בציון. ובס' שיחת מוסר (מאמר י"א) ביאר שהגמ' סוטה מזכיר שחשים בן דוד היו אזניו כבדות. ודורשי רשומות אומרים שמה"ט שמו של חושים בן דן תמיד נכתב חסר וא"ו עם רק ד' אותיות, "חשים" (בראשית מ"ו, כ"ג, במדבר ל"ב, י"ז), כיון שלא היה לו אלא ד' מן ה' חושים. והרי כל בני יעקב כיון ששמעו ערערו של עשו על מקום הקבורה החלו נושאים ונותנים עמו, והשיבו לו על כל טענותיו, ומחמת אותם הסכסוך אדחכי והכי הסיחו דעתם מן המשימה, ושוב לא חשו בציון שהיה מתרחש. ורק חושים, שהיו אזניו כבדות ולא השתתף בכל הקטטה וגם לא היה כפות ורתוק בהעסק, זכר את המשימה והוציא את המחשבה מן הכח אל הפועל לקבור את אבי אביו. וכתב בס' שפתי כהן (פר' מטות) ש"חשים" אותיות "משיח", שכדי להביא את המשיח אנו צריכים ללמוד מחושים להוציא את המחשבה והאמונה מן הכח אל הפועל ולהביא את המחשבה והשאיפה לידי מעשה.

ו] איש הירא ורך הלבב

וזהו יסוד העבודה של חדש אלול, שכתב בס' אפיקי מים (ימים נוראים ענין א') בשם הגר"מ שפירא ז"ל שאין חודש אלול רק הקדמה והכנה לימי הדין שממשמים וזאים, אלא מעלתה הוא גם מזד שהוא סוף השנה, ובחדש אלול אנו צריכים לחזר את אחרית השנה לראשיתה ובצחינת סוף מעשה במחשבה תחילה. וכתב הגר"א בפירושו לספר היצירה (פ"ה משנה ח') שהכח המיוחד בחדש אלול הוא המעשה, שבאלול עלה

מרע"ה לקבל את הלווחות שהם "מעשה חלקים המה" (שמות ל"ב, ט"ז). ופי' הגר"מ שפירא שבחדש אלול באחרית השנה אנו צריכים להוציא למעשה את המחשבות והקבלות של התחלת השנה שעברה, ולהביאם מן הכח אל הפועל. וכבר הזכרנו שה"איש הירא ורך הלבב" (דברים כ', ז') קאי על מי ששח ביון תפילה לתפילה, שמסמל שעולם המעשי שלו מנותק מהמחשבה והאמונה. והוסיף השפ"א (פר' שופטים) שכתוב "הלבב" בלשון רבים, שאין פיו ולבו שוין. והעבודה של חודש אלול הוא לתקן את אותו החסרון, דכתיב "ומל' ה' חלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייתך" (דברים ל', ו'), ופי' האבודרהם (סדר תפילת ראש השנה) והבעל הטורים (שם) שא"ת ל'בבך ו'את ל'בבך הוא בראשי תיבות אלול"ל. וכתוב נמי הכא "לבב" בלשון רבים, שבחדש אלול אנו צריכים להשוות את צ' חלקי הלב אהדדי, ולהתאים המעשים עם המחשבות. והעיר האר"י ז"ל (שער הפסוקים) שיש עוד רמז לחדש אלול זהא דכתיב לגבי הערי מקלט, "ואשר לא נדה והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינום שמה" (שמות כ"א, י"ג), שא"נה ל'ידו ו'שמתי ל'ך הוא בראשי תיבות אלול"ל. ונראה שזהו משום שע"י הוצאת האמונה והמחשבה מן הכלל אל הפועל, גם חדש אלול משמש כעיר מקלט להציל אותנו ולהבטיח לנו עם כתיבה וחתומה טובה. ורק בדרך זה ימלא שמירתו של הקב"ה בשם שד"י ויתקיים בנו המקרא שכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וגו'" ע"י ביאת המשיח במהרה בימינו.

